

Wszystkie scenariusze lekcji, komiksy i animacje są dostępne na: www.for.org.pl

Temat: Polskie rolnictwo w Unii Europejskiej

Autor: Krystyna Brząkalik

Poziom – gimnazjum i szkoła ponadgimnazjalna

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla **gimnazjów**

Wiedza o społeczeństwie

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Polska w Unii Europejskiej. Uczeń:

- wyszukuje informacje na temat korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorstwa i instytucje;
- formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla **szkół ponadgimnazjalnych**

Wiedza o społeczeństwie – zakres rozszerzony

Polska w Unii Europejskiej. Uczeń:

- ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do dodanych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie;
- podaje ogólne zasady korzystania z funduszy unijnych przez obywateli, przedsiębiorstwa i inne organizacje w Polsce.

Cele:

Uczeń powinien:

- zapoznać się z najważniejszymi programami unijnymi dla rolnictwa;
- wymienić korzyści wynikające z programów pomocowych UE dla rolników i mieszkańców terenów wiejskich;
- omówić przemiany, jakie zaszły na polskiej wsi po akcesji do Unii Europejskiej.

Metody:

- analiza danych statystycznych
- poker kryterialny
- dyskusja

Pojęcia kluczowe:

- rolnictwo
- Wspólna Polityka Rolna
- dopłaty bezpośrednie
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Materiały:

Materiał pomocniczy nr 1 - komiks Martynty Wielbińskiej, wyróżniony w kategorii „Czy dobrze jest być w Unii Europejskiej?” w III edycji konkursu Forum Obywatelskiego Rozwoju na komiks i animację o tematyce ekonomicznej

Materiał pomocniczy nr 2 - animacja Karola Kaźmierczaka, I miejsce dla animacji w konkursie FOR

Materiał pomocniczy nr 3 - tekst „Pomoc unijna dla polskich rolników”

Materiał pomocniczy nr 4 – instrukcja do gry „Rezultaty integracji z UE dla polskiej wsi”

Materiał pomocniczy nr 5 - karty do gry w pokera kryterialnego

Materiał pomocniczy nr 6 – dane statystyczne „Jak mieszkańcy wsi oceniają wstąpienie do UE?”

Czas:

2 godziny lekcyjne

Przebieg zajęć:

1. Rozpocznij zajęcia od rozmowy z klasą na temat przemian na polskiej wsi, jakie nastąpiły po akcesji do UE w 2004 roku. Jeśli uczniowie mieszkają na terenach wiejskich, mogą wskazać konkretne przykłady zmian, jakie zaszły w ich najbliższym otoczeniu w ciągu ostatnich lat. Mogą to być inwestycje (np. drogi, kanalizacja, infrastruktura), miejsca czy budynki (świetlice, obiekty rekreacyjne, sportowe), zmiany w gospodarstwach rolnych i sytuacji rolników. Zapytaj, które z wymienionych zjawisk pojawiły się dzięki wstąpieniu Polski do UE. Jak uczniowie je oceniają?
2. Poproś teraz uczniów o zapoznanie się z komiksem Martyny Wielbińskiej, wyróżnionym w kategorii „Czy dobrze jest być w Unii Europejskiej?”. Zapytaj klasę: Jaki problem w żartobliwy sposób ukazała autorka? Czy tak jest w rzeczywistości?
3. Udostępnij teraz uczniom animację Karola Kaźmierczaka, która zdobyła I miejsce w konkursie FOR (materiał pomocniczy nr 2). Poproś o przygotowanie odpowiedzi na pytania:
 - a) Co symbolizują poszczególne postaci, występujące w animacji - niedźwiedź, chłopak w krakowskim stroju, mężczyzna w garniturze, dziewczyna, gość?
 - b) Jak przedstawiona została polska wieś przed akcesją do Unii?
 - c) Jakie wymagania unijne musiał spełnić bohater animacji?
 - d) Co się zmieniło w jego otoczeniu po wstąpieniu do UE?
 - e) Jakie zmiany gospodarcze, polityczne i społeczne, związane z akcesją do UE, przedstawił autor animacji?
4. Omów odpowiedzi uczniów. Zwróć uwagę na efekty działań podjętych przez bohatera animacji, a związanych z produkcją rolną, budownictwem, pozyskiwaniem energii. Na

podstawie tej
części lekcji

 | Bank Zachodni WBK

(rozmowy wprowadzającej oraz analizy komiksu i animacji)

uczniowie powinni zanotować na tablicy, jakie zmiany polityczne, gospodarcze i społeczne nastąpiły na wsi po wstąpieniu do Unii.

5. Powiedz uczniom, że zapoznają się teraz z najważniejszymi programami unijnymi, skierowanymi do rolnictwa i obszarów wiejskich, realizowanymi w Polsce po 2004 roku. Podziel klasę na trzy grupy, poleć przeczytanie tekstu „Pomoc unijna dla polskich rolników” (materiał pomocniczy nr 3) i przedstawienie najważniejszych programów pomocowych. Grupa nr 1 powinna na forum klasy omówić dopłaty bezpośrednie, grupa nr 2 – PROW 2007-2013, grupa nr 3 – program dla rybołówstwa. Wyjaśnij wątpliwości uczniów. Zwróć też uwagę, że rolnicy i inni beneficjenci programów pomocowych muszą spełnić określone wymagania, stawiane przez instytucje prowadzące programy. Jeśli dysponujesz czasem, możesz przedstawić niektóre z tych wymogów, korzystając ze stron internetowych Ministerstwa Rolnictwa.
6. Powiedz uczniom, że ocenią teraz efekty programów unijnych dla rozwoju polskiej wsi. Podziel klasę na kilkusobowe zespoły, rozdaj każdemu z nich instrukcję oraz karty do gry (materiał pomocniczy nr 4 oraz nr 5). Poleć, aby zespoły zapoznały się z materiałami, a następnie przygotowały plansze do gry. Uczniowie powinni narysować na karcie papieru trzy okręgi. W polu pierwszym umieszczą najważniejsze, ich zdaniem, rezultaty pomocy unijnej dla rozwoju wsi, w drugim – rezultaty mniej ważne, w trzecim – najmniej istotne. Na obrzeżach karty mogą umieścić te czynniki, które uznają za neutralne lub negatywne.
7. Ogłoś rozpoczęcie gry i podaj czas jej trwania - 20 minut. Zgodnie z zasadami uczniowie układają karty na planszy. Uczniowie wybierają takie rezultaty integracji, które ich zdaniem są najistotniejsze dla rozwoju polskiej wsi.

8. Po zakończeniu gry poprosz

przedstawicieli grup o prezentację wyników pracy. Zapytaj też, jak przebiegała współpraca oraz uzgodnienia w zespołach. Podsumujcie przebieg gry i przedyskutujcie problem: Które rezultaty pomocy unijnej przyczyniły się najbardziej do zmian na polskiej wsi?

9. Na zakończenie zajęć przedstaw uczniom dane statystyczne – wyniki badań, dotyczących skutków akcesji do UE dla wsi (materiał pomocniczy nr 6). Porozmawiaj z klasą o tym, jak mieszkańcy wsi i rolnicy oceniają poziom życia i czy dostrzegli pozytywne zmiany, jakie nastąpiły po 2004 roku. Poproś uczniów o podsumowanie zajęć i wskazanie najważniejszych korzyści, jakie mieszkańcom polskiej wsi przyniosła integracja z Unią Europejską.

Materiały pomocnicze:

Materiał pomocniczy nr 1

Komiks Martyny Wielbińskiej, wyróżniony w kategorii „Czy dobrze jest być w Unii Europejskiej?” w III edycji konkursu FOR na komiks i animację o tematyce ekonomicznej

<http://www.for.org.pl/pl/a/1765,Wyroznienie>

Materiał pomocniczy nr 2

Animacja Karola Kaźmierczaka, I miejsce dla animacji w III edycji konkursu FOR

<http://www.youtube.com/user/FundacjaFOR#p/u/21/QEavDIAytek>

Materiał pomocniczy nr 3

Tekst „Pomoc unijna dla polskich rolników”

Polskie obszary wiejskie stanowią 93,2% obszaru kraju. Zamieszkuje je 14,9 mln ludzi (39% ludności Polski). W rolnictwie pracuje ok. 2,1 mln osób. Gospodarstw rolnych jest około 2,5

mln, a średnia wielkość
powierzchni gruntów

 | Bank Zachodni WBK

rolnych w gospodarstwie rolnym wynosi obecnie 10,36 ha. Najwięcej – ok. 1 mln (40,4%) jest gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha. Gospodarstwa o najmniejszej powierzchni (poniżej 1 ha) stanowią 29,3%; gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha zajmują 15,6%; od 10-30 ha – 12,3%; od 30-50 ha – 1,4% wszystkich. Gospodarstwa powyżej 50 ha stanowią w Polsce jedynie 1%. Szacuje się, że ponad 90% produktów rolnych pochodzi z około 750 tys. gospodarstw. Rolnictwo wytwarza prawie 4% PKB.

Po wstąpieniu Polski do UE nasze rolnictwo zostało objęte **mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej**. Najważniejsze formy wsparcia, skierowane do rolników to:

Płatności bezpośrednie – ich celem jest wsparcie dochodów rolniczych. W Polsce stosowany jest system jednolitej płatności obszarowej, całkowicie finansowany przez UE. Oznacza to, że rolnik prowadzący uprawę lub hodowlę otrzymuje corocznie dopłaty do hektara gruntów ornych, użytków zielonych, plantacji, ugorów (wysokość dopłaty w 2010 roku to 562,09 zł/ha). Od 2004 roku wypłacono z tego tytułu 62,7 mld zł (w tym w roku 2010 – 12,8 mld zł). Do dopłat jest obecnie uprawnionych 1,37 mln rolników, a więc przeciętnie na jednego rolnika przypadło ok. 9310 zł. Poziom dopłat obszarowych od roku 2010 wynosi 100%, jak w krajach „starej” Unii, wcześniej był niższy.

Polska uzupełnia jeszcze te dopłaty **krajowymi uzupełniającymi dopłatami obszarowymi** m.in. do powierzchni uprawy roślin i powierzchni gruntów ornych, na których nie prowadzi się uprawy roślin, płatnościami np. do owoców i warzyw, do krów i owiec.

Największym programem pomocowym skierowanym do polskiej wsi i sektora rolno-spożywczego jest **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich** na lata 2007-2013. Budżet programu to 17,4 mld euro (w tym z budżetu krajowego ponad 4 mld euro).

PROW jest skierowany do rolników, właścicieli lasów, przedsiębiorców, samorządów lokalnych. Celem programu jest wsparcie tworzenia nowoczesnego i konkurencyjnego sektora rolno-spożywczego i leśnictwa, prowadzenia działalności rolniczej zgodnie z

wymogami ochrony
środowiska naturalnego,

Bank Zachodni WBK

działań na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców wsi, aktywizacji gospodarczej oraz rozwoju kultury i zachowania tradycji wsi.

Środki finansowe w ramach programu są przeznaczone na:

- **poprawę konkurencyjności sektora rolnego i leśnego** – m.in. na szkolenia zawodowe i korzystanie z usług doradczych dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie, ułatwienie startu młodym rolnikom, modernizację gospodarstw rolnych, tworzenie grup producentów rolnych, przyznawanie rent strukturalnych, podwyższanie konkurencyjności przetwórstwa spożywczego i jakości żywności, poprawa infrastruktury związanej z rolnictwem;
- **poprawę stanu środowiska i terenów wiejskich** – m.in. na dopłaty do działalności rolniczej w terenach górskich i innych o niekorzystnych warunkach gospodarowania, pomoc finansową na zalesianie gruntów, zachęcanie rolników do gospodarowania w sposób przyjazny środowisku i do zachowania rodzimych ras oraz siedlisk roślin cennych przyrodniczo;
- **poprawę jakości życia na terenach wiejskich i wspieranie dywersyfikacji gospodarki wiejskiej** – m.in. na tworzenie mikroprzedsiębiorstw, pobudzanie przedsiębiorczości, odnowę i rozwój wsi oraz polepszanie warunków życia, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju.

Ważny jest również program „**Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013**”, który realizuje cele polskiej polityki rybackiej: racjonalną gospodarkę żywymi zasobami wód i poprawę efektywności sektora rybackiego; podniesienie konkurencyjności polskiego rybołówstwa morskiego, rybactwa śródlądowego i przetwórstwa ryb; poprawę jakości życia na obszarach zależnych od rybactwa. W ramach programu prowadzone są m.in. działania dostosowujące flotę rybacką do istniejących zasobów i zapewniające poprawę rentowności rybołówstwa morskiego, modernizacja gospodarstw hodowli ryb, inwestycje w przetwórstwo i obrót ryb. Wdrażane są lokalne inicjatywy, które przyczyniają się do rozwoju terenów związanych z rybactwem, np. sprzyjające tworzeniu nowych miejsc pracy.

Źródło: opracowanie

własne na podstawie informacji Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

<http://www.minrol.gov.pl/pol/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa>;

Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa:

<http://www.arimr.gov.pl/dla-beneficjenta/srednia-powierzchnia-gospodarstwa.html>

oraz GUS, Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010:

http://www.stat.gov.pl/gus/5840_4127_PLK_HTML.htm

Materiał pomocniczy nr 4

Instrukcja do gry „Rezultaty integracji z UE dla polskiej wsi”

Przeczytajcie informacje oraz dane statystyczne zapisane na kartach do gry. Pracując w grupach będziecie oceniać efekty programów unijnych dla rozwoju polskiej wsi. Wykorzystacie metodę pokera kryterialnego. Przygotujcie plansze do gry. Na dużej karcie papieru narysujcie koncentrycznie trzy okręgi; najmniejszy okrąg, umieszczony w środku planszy, powinien być otoczony dwoma większymi.

Waszym zadaniem jest ułożenie kart z informacjami tak, by w środkowym okręgu znalazły się najważniejsze waszym zdaniem rezultaty programów UE dla rozwoju wsi. Możecie tam umieścić tylko cztery karty. W kolejnych okręgach znajdują się karty z opisem rezultatów mniej istotnych. Na marginesie karty umieścicie informacje o efektach, które są całkowicie obojętne dla rozwoju wsi lub mają na rozwój wpływ negatywny.

Rozdajcie karty w równej ilości dla każdego w grupie (jeśli liczba kart nie może być równa, zaplanujecie opuszczenie kolejki przez niektóre osoby). Uczestnicy gry kolejno kładą po jednej karcie w wybranym miejscu planszy. Jeżeli ktoś zamierza położyć kartę w miejscu już zajętym, musi negocjować i przekonać właściciela karty do swoich racji. Jeżeli dwie osoby nie mogą dojść do porozumienia i żadna nie chce ustąpić, ostateczną decyzję podejmie cała grupa. Kiedy wszystkie karty zostaną wykorzystane i grupa zgadza się na układ kart, przedstawcie całej klasie wyniki pracy. Uzasadnijcie wybór tych rezultatów integracji, które uznaliście za kluczowe dla rozwoju polskiej wsi.

Materiał pomocniczy nr

WBK

Bank Zachodni WBK

5

Karty do gry w pokera kryterialnego

Od 2007 roku rolnicy ze środków pomocowych zakupili 16 tysięcy ciągników oraz 83 tysiące maszyn i urządzeń rolniczych.
Rolnicy przeprowadzili 900 inwestycji, w tym wybudowali i zmodernizowali budynki gospodarcze, np. chlewnie, obory.
Firmy branży spożywczej przeprowadziły 385 inwestycji, zmodernizowały zakłady i linie produkcyjne.
Na terenach wiejskich utworzono 4 tysiące nowych miejsc pracy dzięki tworzeniu mikroprzedsiębiorstw.
Wartość eksportu towarów rolno-spożywczych za 2008 rok wyniosła prawie 41 mld zł, a za 2009 - blisko 49,6 mld zł. Utrzymuje się dodatnie saldo obrotów (nadwyżka eksportu nad importem) – w 2010 roku ok. 10 mld zł.
13,6 tys. rolników otrzymało renty strukturalne o średniej wysokości 1200 zł i przekazało 7,2 tys. gospodarstw na rzecz następców, a 6,4 tys. na powiększenie innego gospodarstwa
Na modernizację gospodarstw, budowę i remonty budynków służących produkcji rolnej i inne inwestycje w gospodarstwo rolne przeznaczono 3 mld zł ze środków pomocowych.
Założono 10,4 tys. ha plantacji wieloletnich.
Zalesiono grunty rolne na obszarze 16,3 tys. ha.
Wybudowano 6,75 tys. km sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.
Wybudowano 263 oczyszczalnie ścieków
Stworzono system zbioru, segregacji i wywozu odpadów - zagospodarowania 93 tys. ton śmieci, który służy 967 tys. osób.
Wybudowano, zmodernizowano lub wyposażono 656 obiektów – budynków pełniących funkcje sportowe, rekreacyjne, społeczno-kulturalne, w tym świetlice, domy kultury.
Wybudowano 542 obiekty sportowe, miejsca rekreacyjne, place zabaw.
Przygotowano ścieżki rowerowe i szlaki turystyczne o długości 37 km.
Stworzono 188 parków i terenów zielonych, przeznaczonych do wypoczynku.
Odnowiono i wyremontowano 95 obiektów sakralnych oraz zabytkowych.
Sfinansowano 770 imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych.
Wyremontowano i wyposażono 414 wiejskich świetlic.

Z ok. 1,4 mln rolników, otrzymujących dopłaty bezpośrednie, tylko co trzeci produkuje na rynek. Dopłaty dla pozostałych rolników służą poprawie ich sytuacji finansowej (stanowią aż 90% dochodów najmniejszych gospodarstw – jedno-dwuhektarowych), ale nie przyczyniają się do modernizacji rolnictwa. Średnio dochody polskich rolników w 67% pochodzą z dopłat. Polska wieś żyje więc głównie z subwencji, a nie z produkcji rolnej.

Obrót ziemią na polskiej wsi został zamrożony. Małe gospodarstwa jej nie sprzedają, bo otrzymują dzięki temu dopłaty, co zapewnia im stały, choć niski dochód. Ziemia daje też właścicielom prawo do ubezpieczenia w KRUS. Rolnicy, którzy chcą powiększyć gospodarstwa i więcej produkować na rynek, nie mogą dokupić ziemi.

Wydajność polskiego rolnictwa jest cztery razy niższa niż średnia unijna, mimo ogromnych sum skierowanych na modernizację rolnictwa i unowocześnienie wsi. Dopłaty bezpośrednie do hektara dla dwóch trzecich polskich rolników stanowią głównie pomoc socjalną. Rolnicy ci nie muszą spełniać warunków, które wpłynęłyby na wzrost wydajności gospodarstw. Ponad 1 mln osób żyjących na wsi powinno poszukać nowych miejsc pracy. Na ich tworzenie również można wykorzystać środki unijne, ale brak zainteresowania tym problemem.

Renty strukturalne nie spełniają swego zadania – przekazywanie mniejszych, nierentownych gospodarstw następcom lub sprzedaż innym rolnikom. Zmiany są pozorne, około 40% rencistów nadal uprawia swoją ziemię, jedynie formalnie przekazując ziemię. Przez ostatnie lata ubyło zaledwie 148 tys. gospodarstw.

Dochody z gospodarstw rolnych w porównaniu z rokiem 2003 wzrosły o 150% – najszybciej w UE. Wzrost dochodów wynika z otwarcia na rynki europejskie – eksportu towarów rolnych oraz dopasowywania cen produktów rolnych do poziomu europejskiego.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań w ramach PROW na latach 2007-2013, Agencja Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa, 2011 <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/efekty-unijnej-pomocy-udzielanej-przez-arimr.html>

Materiał pomocniczy nr 6

Dane statystyczne - Jak mieszkańcy wsi oceniają wstąpienie do UE?

Komunikat CBOS „Siedem lat obecności Polski w Unii Europejskiej”, 2011

Poparcie dla UE deklaruje 83% Polaków. Więcej korzyści niż strat wynikających z integracji z Unią dostrzegają pracujący na własny rachunek oraz mieszkający w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców (80%), rzadziej mieszkańcy wsi (54%), rolnicy (53%), emeryci (52%) oraz osoby w wieku 65+ (45%).

Osobiste korzyści z przynależności do

Wspólnoty w większym stopniu odczuwają osoby z wyższym wykształceniem (60%), młodsze – szczególnie w wieku 25-34 lata (58%), zadowolone z sytuacji materialnej swoich gospodarstw domowych (54%), uzyskujące dochody *per capita* powyżej 1500 zł (53%) oraz uczniowie i studenci (49%), a w grupach społeczno-zawodowych: pracownicy administracyjno-biurowi (65%), osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (58%), rolnicy (56%) oraz wysoko wykwalifikowani specjaliści (53%).

Źródło: komunikat CBOS, 2011 <http://badanie.cbos.pl/details.asp?q=a1&id=4464>. Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (251) przeprowadzono w dniach 7-13 kwietnia 2011 roku na liczącej 1192 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Zmiana nastrojów mieszkańców wsi

Czy obecnie Pani/a rodzinie żyje się	Mieszkańcy wsi			Rolnicy		
	1999	2002	2007	1999	2002	2007
Bardzo dobrze i dobrze	12%	16%	40%	8%	10%	33%
Ani dobrze ani źle	54%	54%	36%	55%	55%	40%
Źle i bardzo źle	33%	30%	24%	37%	35%	27%

Źródło: ISP/CBOS 1999, ISP/CBOS 2002, CBOS 2007. Za [Maria Halamska, 5 lat w UE: stare i nowe procesy zmian na polskiej wsi, 2009]. <http://www.minrol.gov.pl/pol/Informacje-branzowe/5-lat-w-UE>